

לרפואת רחמים בן אסתר, לרפואת רחל ציון בת אודיה, לעילוי נשמת לאה מרים בת נחמיה ע"ה

פרשת בראשית

בפרשת השבוע מסופר על בריאת השמים והארץ וכל צבאם, ומפטירים בפרשה זו הפותחת בענין זה של בריאת העולם.

על כך שה' הוא מהווה את כל העולמות ומשגיח על כולם, ונגד הפילוסופים שהודו בקיומו של ה', שהוא הסיבה הראשונה ואין לו סוף, אך היו אומרים שמחמת גדלותו וכבודו לא יתכן שהוא ברא את העולם ומשגיח עליו, אלא בריאת העולם וההשגחה עליו הם על ידי כוחות אחרים הנאצלים מהסיבה הראשונה, שהיא ה', אומר ה' וּכְבוֹדִי לְאַחַר לֹא אֶתֵּן, שְׁיִיחָסוּ את כבוד ה' בבריאת העולמות וההשגחה עליהם לכוחות אחרים, וכנגד האומות המאמינים בה' ובכך שהוא ברא את העולם, אך הגשימוהו בדעתם וייחסו לו תארים גשמיים, ומתוך כך באו לעשות להם פסלים, אומר, וּתְהַלְתִּי לַפְסִילִים - וכן לא אתן את תהילתי בבריאת העולם לעבודת הפסלים. (ט) הָרֵאשֹׁנוֹת הֵנָּה בָּאוּ - הדברים הראשונים שהודיע ה' על ידי הנביאים שיגיעו, כבר באו והתקיימו, וְחֻדְשׁוֹת אֲנִי מַגִּיד - ועתה יאמר דברים שלא התחילה הווייתם כלל, בְּטָרָם תִּצְמַחְנָה אֲשֶׁמִיעַ אֶתְכֶם. (י) עתה מודיע את ההבדל שיהיה בין הניסים שיקרו לעתיד לבוא, לבין הניסים שכבר אירעו, כי הניסים שהיו בימים הקדמונים נעשו במקום ישוב, כמו ארץ מצרים וארץ ישראל, ומשם התפשטה ידיעתם לכל העולם, אך לעתיד לבוא יארעו הניסים בקצוות הארץ, ומשם תתפשט שמועתם למקומות הישוב, ועל זה אומר, שִׁירוּ לַה' שִׁיר חֲדָשׁ, כי ניסים כאלו עוד לא אירעו, כאשר תְּהַלְתֶּם תּוֹפִיעַ וְתִשְׁמַע מִקְצֵה הָאָרֶץ אל מקומות הישוב, ותתחיל השמועה להתפשט מיוֹרְדֵי הַיָּם וּמְלֶאכֶה, אֵינִים הַרְחֹקִים מִמְּקוֹמוֹת יִשׁוּב, וְיִשְׁבִּיָהֶם. (יא) יִשְׂאוּ וישוררו את השיר החדש מְדַבֵּר וְעָרְיוּ - הערים הנמצאות במדבר, חֲצֵרִים תִּשָּׁב קָדָר - וגם הישמעאלים בני קדר המפוזרים בחצרי המדבריות, ללא ערים בנויות, ישוררו את שיר ה', יָרְנוּ יִשְׁבִּי סֹלַע - האנשים הבודדים היושבים כל אחד לבדו בהרים המסולעים, שאינם

ספר ישעיהו פרק מב (ה) כֹּה אָמַר הָאֱלֹהִים, כיון שהוא בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם, וְנוֹטִיָהֶם - פָּרַשׂ אותם והשלים את תיקונם, לְקַע הָאָרֶץ וְצִאֲצִיאָהּ - והוא שברא את הארץ ואת כל היוצא ממנה, ומאחר והשמים והארץ הם שני מינים השונים ומובדלים במהותם זה מזה, רצה ה' להודיע שהוא עשה את שניהם, ולכן ברא את האדם, המורכב מנפש ושכל שהם תולדות השמים, ומגוף הבא מתולדות הארץ, ובכך שהוא נִתֵּן נִשְׁמָה לְעַם עֲלֵיָהּ, וְרוּחַ מִיוֹחַדֶּת וְנֹאצַּלֶת לְהִלְכֵימ בָּהּ - בדרך ה', ובכך יכירו הכל שיוצר אחד ברא את כל העולם, השמים והארץ וכל אשר בו. וכיון שהאדם הוא המובחר שבבריאה, וכלול מכל סוגי היצירה, בודאי לא יניח ה' לאדם לְהֶאָבֵד לעד, אלא יקים באחרית הימים מושיע לנפשות, להאירם באור החיים, והוא מלך המשיח. (ו) ומדבר עתה כלפי מלך המשיח בעצמו ואומר לו, אֲנִי ה' קְרָאתִיךָ בְּצַדֶּק, שהכינו ה' בטבעו ראוי ומוכן לנבואה, וְאַחֲזַק בְּיַדְךָ - עזר לו ה' להכין את עצמו לקבלת השפע הנבואי, וְאַצְרֶךָ - שמרו ה' שלא יבוא לידי מכשול, וְאַתְּנֶךָ לְבְרִית עִם - נתנו ה' להיות השליח שיקיים את הברית שיש לה' עם ישראל, לְאֹר גּוֹיִם - להאיר את דרכם של הגויים עובדי האלילים, שיכירו במציאות ואחדות ה'. (ז) לְפַקַח עֵינַיִם עִוְרוֹת של הגויים, ההולכים כעת באפילה ומאמינים בעבודות זרות, והוא יפקח את עיניהם לראות ולהכיר באור ה', לְהוֹצִיא מִמִּסְגַּר אֲסִיר - לגאול את שבטי יהודה ובנימין, שהתפזרו בכל העולם, ואסורים בחלק ממקומות אלו, ולגאול מִבֵּית כְּלָא את יִשְׁבִּי הַחֲשָׁד, שהם עשרת השבטים, שגלו כולם למקום אחד נעלם, ומשולים ליושבים בכלא ובחושך, נסתרים מעין כל. (ח) אֲנִי ה', הנעלם מכל רעיון והשגה, שאין קיומו תלוי בזולתו, וגם שם הוי"ה הוא שְׁמִי, שעל ידו אני ניכר לכל הבריות, ששם הוי"ה מורה

לראייה והכרה במעשי ה' ונפלאותיו, **וְחָרַשׁ** - ומי הוא הראוי לתואר 'חרש', **כְּמִלְאָכֵי אֲשָׁלַח** - כמו הנביא הראוי שאשלחנו להוכיח את ישראל, ואינו רוצה להתנבא ולשמוע את דבר ה', **מִי עוֹר כְּמִשְׁלָם** - כמו המושלם מצד טבעו לראות ולהכיר במעשי ה', **וְעוֹר כְּעֶבֶד ה'** - כמו העובד את ה', שמצד המצוות המעשיות שהוא עושה בבחירתו ראוי הוא להכיר ולראות בעיני שכלו את מעשי ה', ואם אינו עושה כן הרי הוא מכונה עיור. **(כ) רְאוֹת רְבוֹת** - הלא תוכל לראות דברים רבים שמהם תכיר את נפלאות ה', **וְלֹא תִשְׁמַר** לעשות זאת, לפקוח עיניך ולעיין בדברים הללו. **פְּקוּחַ אֲזָנַיִם** - הלא ה' רוצה לפקוח את אזני הנביא ולהשמיעו את דברי הנבואה, **וְלֹא יִשְׁמַע** - אינו רוצה לשמוע, ולכן מכונים אתם עורים וחרשים. **(כא) עתה** מביא ה' את שאלת ישראל באותם זמנים, כי הלא ה' **הִפָּץ לְמַעַן צַדִּיקוֹ** - רצון ה' הוא להיטיב לישראל, ולתת להם זכויות וצדקות, ולכן **יִגְדִיל תּוֹרָה וַיִּאֲדִיר** - הגדיל והאדיר את התורה הניתנת להם, שלא יסתפקו בשבע מצוות בני נח, אלא יהיו להם מצוות רבות נוספות, שעל ידם יהיו יותר דבוקים בה' ומושגחים על ידו. **הספרדים מסיימים כאן. (כב)** ואם אכן זו תכלית התורה והמצוות, איך יתכן שנראה בעיניים ההיפך מכך, **וְהוּא** - וישראל הוא עתה **עִם בָּזוּז וְשָׁסוּי**, ונראה כי התורה והמצוות הם הגורמים לעמים שסביבם לבזותם ולרומסם, **הִפַּח בַּחֲוָרִים כָּלֵם וּבְכַתֵּי כְלָאִים הִחְבְּאוּ** - בבתי הכלא ובחֲוָרִים שיוחבאו בהם, ישאלו וידברו כולם על שאלה זו, הלא **הֵיוּ יִשְׂרָאֵל לְבָזוּ, וְאֵין מְצִיל, וְהֵיוּ לְמִשְׁפָּה**, שהיא גרועה מביזה, **וְאֵין אִמֵּר הֶשֶׁב** - ומדוע אין מי ששייב אותם. **(כג)** על שאלה זו משיב להם ה' ואומר, **מִי בָכֶם יִאֲזִין זֹאת** - מי מכם שיאזין לשאלה עצמה, יבין שיש לשאול אותה בדרך אחרת, באופן שהתשובה תנתן מאלוהי, **יִקְשֹׁב וְיִשְׁמַע לְאַחֹר** - יתבונן בחקירה זו מסופה לתחילתה, כלומר, יתבונן במציאות ומתוך כך יחקור על הסיבה לכך [כי מתוך שאלתם נראה שהענין שישראל מבוזים ורמוסים הוא בדרך מקרה, ועל כך שואלים מדוע אין ה' מציל אותם מאויביהם, מאחר והוא רוצה בטובתם]. **(כד)** וההתבוננות האמיתית היא בהיפך, כיון שבודאי אין מקרה בעולם, אך כן יש להקשות **מִי נָתַן לְמִשְׁפָּה יַעֲקֹב, וְיִשְׂרָאֵל לְבָזוּזִים**, הרי אין זה בדרך מקרה, **הֲלוֹא ה'** - אלא בהכרח נעשה הדבר בהשגחת ה' וברצונו, ולא יתכן שזהו מחמת שרצון ה' לכלות את ישראל ולהרע להם, כי ה' חפץ בצדקתם ולכן הגדיל להם את התורה והמצוות, אלא הטעם שסובב ה' את הצרות והרדיפות הללו הוא כיון שבזו - בדבר זה עצמו, שרצה לזכות את ישראל ולכן הוסיף להם מצוות, **הֲטָאנוּ לוֹ**, שלא שמרנו את התורה והמצוות כראוי, **וְלֹא אָבוּ** בלבבם **בְּדַרְכֵי הַלּוֹךְ, וְלֹא שָׁמְעוּ** בפועל ללכת **בְּתוֹרָתוֹ** ולקיים את המצוות. **(כה)** כיון שכך, נמצא שאותם אמצעים שהכין

מקומות ישוב בני אדם כולל, **מֵרֵאשׁ הָרִים גְּבוּהִים יִצְוָחוּ** ליושבים למטה, לספר להם על ניסי ה' הנפלאים. **(יב) יִשְׁמְנוּ לֵה' כְּבוֹד**, להכיר בכך שה' הוא בורא העולם והמשגיח עליו, **וְתִהְיֶה לְתוֹתָם בְּאֵיִם יִגִּדוּ**, להכיר באחדות ה' ושליטתו על כל העולמות, ומכח זה ביכולתו לשדד את מערכות הטבע בדרכי נס ופלא. **(יג) ה', כְּגִבּוֹר יֵצֵא** - כמו הגיבור שכוחו הוא מצד עצמו, **כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְיָה** - כמי שבקי בתכסיסי מלחמה המעורר את קנאתם של אנשי החיל ומעודדם להלחם היטב, ומסדרם במערכות מתאימות למלחמה, וכך ה' יסדר את הטבע והמערכה שיעשו את רצונו לחולל את הניסים בעולם, **יָרִיעַ תְּרוּעַת נִצְחוֹן אַף יִצְרִיחַ** - יגרום לאוייבו לצרוח ולזעוק מתוך מורך לב, **עַל אֵיבָיו יִתְגַּבֵּר. (יד)** האם **הַחֲשִׁיתִי מַעֲוָלִים מִלְנִקוּם בְּמַכְעִסִי**, שמחמת כן **אֲחַרִּישׁ אֶתְאַפֵּק עִתָּה**, הלא מאז ומעולם העניש ה' את הפושעים בו, ואף עתה יעשה כן, **כִּי־לֹדָה אֶפְעָה** - כמו אשה הכורעת ללדת, הנושמת בקול ובמהירות, וכביכול שואפת רוח ומוציאה אויר בבת אחת, כך **אֲשֶׁם וְאֲשָׁאף יַחַד**, וזהו משל לרעש הארץ שיהיה באותו זמן. **(טו)** ועל ידי אותו רעש עצום **אֲחַרִּיב הָרִים וּגְבְעוֹת**, שיפלו ההרים והגבעות אל העמקים שסביבם, **וְכָל עֵשְׂבָם אוֹבִישׁ, וְשִׁמְתִי אֶת הַנְּהָרוֹת** שהיו בעמק **לְאֵיִם**, כי ההרים שיפלו לתוכם ימלאו אותם, **וְאֲגַמִּים שְׁסִיבִים אוֹבִישׁ. (טז)** ותכלית הפלת ההרים ומילוי העמקים תהיה ליצור דרך ישרה באותם מקומות עבור בני ישראל השבים מגלותם, ועל ידי שתהיה הדרך ישרה, **וְהוֹלַכְתִּי עוֹרִים בְּדָרֶךְ לֹא יָדְעוּ**, ואפילו **בְּנִתְיבוֹת** - בשבילים קטנים וצדדיים אשר **לֹא יָדְעוּ, אֲדַרְיָכֶם**, שיוכלו ללכת לבדם ללא מדריך ומנהל, **אֲשִׁים אֶת הַמִּחְשָׁף** אשר **לִפְנֵיהֶם לְאוֹר, וּמַעֲקָשִׁים** - ודרכים עקלקלות ומפותלות **לְמִישׁוֹר, אֵלֶּה הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם** כבר מעולם, **וְלֹא עֲזַבְתִּים** גם עתה, אלא אעשה אותם שוב. **(יז) נִסְגּוּ אַחֹר, יִבְשׂוּ בִשֵׁת**, ומבאר כי יסוגו לאחור אותם **הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל**, שהאמינו במציאות ה', אך בטחו בפסל שיהיה האמצעי בינם לבין ה', והם יסוגו מבטחונם בו על ידי שיראו שאין בו כל תועלת, ויבושו בושת אותם **הָאֲמָרִים לְמַסְכָּה אֶתֶם אֱלֹהֵינוּ**, שכפרו לגמרי בה' והאמינו שהפסל הוא האלהים, והם יתביישו בושה עצומה על גודל סכלותם, לומר לפסל שהוא אלהיהם. **(יח) הַחֲרָשִׁים** - אותם הראויים לנבואה, שאינם רוצים לקבל את הנבואה, הם הנקראים 'חרשים', **שָׁמְעוּ. וְהַעוֹרִים**, שהם המון ישראל היכולים לראות את נפלאות ה' ולהשיג את מעשיו, ואינם עושים כן, **הַבֵּיטוּ לְרְאוֹת. (יט)** ומבאר מי הם המכונים 'עיוורים' ו'חרשים', כי תואר זה שייך רק אצל מי שיש לו הכנה לראייה ושמיעה [כמו שלא יתכן לומר על עץ ואבן שהם חרשים או עיוורים, כי אינם מוכנים לכך כלל מצד טבעם], **מִי** הוא הקרוי **עוֹר, כִּי אִם עֵבֶדִי** - עם ישראל, שיש להם הכנה

לארצות המזרח, והם אינם צריכים קיבוץ, כי כולם במקום אחד, אלא יש צורך רק להביאם לארץ ישראל, וממערב אֶקְבָּץ, וזה אמר כנגד שבטי יהודה ובנימין שגלו לארצות המערב, והתפזרו בכל העמים, וצריכים קיבוץ והבאה. (ו) **אמר לצפון** - ליהודים הנמצאים בארצות הצפון, ומסוגרים בין ההרים המקיפים אותם, יאמר ה' לחלק הזה **תני** - תנו את היהודים הסגורים בחלקכם, ו**לתימן**, ששם היהודים אינם סגורים מצד הטבע, אלא מצד אומות העולם, יאמר ה' **אל תכלאי** - אל תעכבום מלצאת, אלא **הביאי בני מרחוק, ובנותי מקצה הארץ**. (ז) ולא יצווה כן רק לארבעת רוחות השמים, אלא **כל הנקרא בשמי** - כל חלקי הבריאה, העליונים והתחתונים, המתייחסים לשם ה', **ולכבודי בראתיו**, כי תכלית הבריאה כולה היא לגלות את כבוד ה' בעולם, הנה כל זה **יצרתיו אף עשיתיו** רק למטרה זו, המבוארת בפסוק הבא. (ח) **הוציא עם עור ועינים יש** - להוציא מהגלות את העם המכונה 'עיר' מאחר ויש לו עינים, כלומר, יש לו הכנה לראיית מעשי ה' ונפלאותיו, ו**חרשים ואזנים למו** - והראויים להנבא ולשמוע את דברי ה', וכיון שכבוד ה' יתגלה רק על ידי קיבוץ כל הגלויות והתגלות מלכות שמים בעולם, בהכרח תהיה כל בריאת ויצירת העולמות באופן שיעזרו לקיום הדבר. (ט) **כל הגוים נקבצו יחדו, ויאספו לאמים**, ומספרים על אליליהם דברי שקר מופלאים שנעשו מימי קדם, **מי בהם יגיד זאת** - מי הוא שיכול לומר דברים שעתידיים לקרות, כפי שנביאי האמת אומרים בשם ה' את העתיד להתרחש באחרית הימים, ו**ראשנות ישמעונו** - והם משמיעים רק דברים שכביכול אירעו בעבר, ואפילו אותם דברים, **יתנו עדיהם ויצדקו** - אם היו מביאים על כך עדויות נאמנות היה ניתן להצדיק את דבריהם, **וישמעו ויאמרו אמת** - או שישמעו השומעים את הדברים ויאמרו שהם אמיתיים ומסתברים, אך הם מספרים דברי הבל שאין להם עדויות, ומצד ההגיון והשכל לא יתכן שאירעו. (י) אבל הנבואות שכתובות בתורה אינם כך, כי **אתם עדי** על הדברים שמספרים הנביאים שאירעו בעבר, **נאם ה'**, כי מעמד הר סיני וכל הניסים שאירעו ביציאת מצרים היו לעיני שש מאות אלף איש היכולים להעיד על כך, **ועבדי אשר בחרתי** והראיתי לו במחזה הנבואה את העתיד להיות כאילו כבר היה, הוא שיעיד על הדברים הללו, **למען תדעו** מצד אמיתות הדברים שאתם מעידים עליהם, **ותאמינו לי** בדברים המקובלים באמונת ישראל, **ותבינו** מצד השכל ומופת התבונה, **פי אני הוא**, בשונה מהבלי הגויים המאמינים שיש לאלילים הורים וילדים, ויורשים זה את זה ונלחמים זה בזה, אבל ה' הוא הראשון והאחרון, **לפני לא נוצר אל שהוריש לו את האלוהות, ואחרי לא יהיה כל אל**, אלא ה' לבדו מלך מעולם וימלוך לעולם ועד:

ה' לטובת ישראל, לזכותם ולהיטיב להם, הם גורמים להם את הצרות והרדיפות, מאחר והם מזלזלים בדבר, והאהבה הגדולה שגרמה להוספת התורה והמצוות גורמת לכעס גדול יותר, **וישפף עליו** [על ישראל] **חמה אפו ועזו מלחמה**, והם עדיין לא שמו ליבם לכך ולא חזרו בתשובה, **ותלהטהו** אש **מסביב ולא ידע** בדבר, **ותבער בו** - ואפילו כשכבר בערה בו ממש אש כעסו של ה', **ולא ישים על לב** [כי בתחילה נחרבו רק הערים שבגבולות ארץ ישראל, ואחר כך בא האויב על ערי ישראל, עד שכבר בא אל שערי ירושלים]. **פרק מג, (א) ועתה**, על אף כל הדברים האמורים לעיל, אל תתייאש, כי **פה אמר ה'**, **בראד יעקב ויצרף ישראל** [ה'בריאה' היא עשיית החומר, וה'יצירה' היא יצירת הצורה. ו'יעקב' זו הדרגה הנמוכה של ישראל, ועליה שייכת לשון בריאה, ו'ישראל' זו הדרגה הגבוהה של העם, כשהם בחשיבותם ונעשית עמהם הנהגה ניסית, ועליהם מתאימה לשון יצירה], ומצד דרגתם כ'יעקב', אומר להם ה', **אל תירא, כי גאלתיך** בארץ מצרים כיון שבחר בהם ה' להיות לו לעם מצד עצם בריאתם, ולכן בודאי ישוב לגאול אותם שנית, כדי שיהיו עמו ועבדיו. ומצד שהם 'ישראל', בדרגתם הגבוהה והמובחרת, אומר, **קראתי בשמך** 'ישראל' המורה שאתם אינם נתונים תחת מערכת הטבע אלא אתם שוררים ומושלים על הטבע, כי **לי אֵתה**, ומצד זה לא תהיה תחת שלטון הגויים ולא תחת ממשלת השרים העליונים, אלא תחת השגחת ה' הפרטית. (ב) ותהיה הצלתכם גם באופן טבעי וגם באופן ניסי, **פי תעבר במים, אתך אני** לשומרך באופן טבעי, **ובנהרות** - גם אם תהיה בתוך הנהר שלא ניתן להנצל ממנו בדרך הטבע, **לא ישטפוה המים**, בדרך נס. **פי תלך במו אש, לא תפנה**, כי אשמרך באופן טבעי שלא תתקרב ללהבה, **וללהבה** - וגם אם תגיע אליך הלהבה ממש, שאין דרך להנצל ממנה, אעשה לך נס, **ולא תבער בך**. (ג) **פי אני ה' אלהיך**, המשגיח עליך בדרך הטבע, **קדוש ישראל מושיעך** בדרך נס. **נתתי כפרך מצרים**, ששָׁבָה מהם מלך אשור במקום את ישראל, לאחר שנגזר על ישראל שיפלו מהם בשבי מלך אשור, ולאחר שנגזרה הגזירה על ישראל שיגלו לגמרי מארצם, **כוש וסבא** ניתנו **תחתיה**, שהם גלו מארצם על ידי מלך אשור. (ד) **מאשר יקרת בעיני**, כי שורש נשמת ישראל גבוה, והרי הוא כדבר היקר מצד מיעוט מציאותו בעולם, **נכבדת** על ידי מעלתך בתורה ומצוות, **ואני אהבתיך** מרצוני, **ואתן אדם** אחר ככופר **תחתיה** - במקום גופך, **ולאמים רבים תחת נפשיך**, שהיא גבוהה ונכבדת יותר. (ה) ואחר שכבר אמר פעם אחת 'על תירא' על הזמן שיהיו בגלות, שישגיח עליהם ה' שלא יכלו אלא יתן תחתם את אומות העולם, מוסיף ואומר **אל תירא** על העתיד לבוא, **פי אתך אני** לגאול אותך גאולת עולמים, **ממזרח אביא זרעך**, והם עשרת השבטים שגלו